

Borbáth Erika

JORGOSZ KÖZLEGÉNY ÚJABB JELENTÉSEI

*Trencsényi László könyvéről**

Trencsényi Lászlótól nem idegen a pedagógia utolsó évtizedeit megszemélyesítő vallomások sora. Mondhatjuk, hogy a saját történeteit, de a pedagógia XX. századi második felét, a XXI. századi első évtizedét írva – szakmai tanulmányokban, pedagógiatörténeti írásokban – a pedagógusok, az embernevelők hétköznapijait is megélt alkotó ember gondolkodását, az újítók tiszteletét, munkásságuk elemzését ismerhetjük meg.

Új könyve, *A maratoni sereg* megjelenése kapcsán nem kívánok kitérni a rendkívüli pontossággal elkészített jegyzetekre, amelyek megelevenítik az egyes személyiségek életútját, illetve érthetővé teszik még a nem szakavatott olvasó számára is az eseményeket, mozgalmakat, az egyes irányzatokat. Hasonlóan nem kívánom külön méltatni a gazdag irodalomjegyzéket, amely a kutatások alapjául szolgálhat. S amit még nem teszek, nem sorolom a neveket, mert a rövid méltatásba a legismertebbek felsorolása sem férne.

A kötet összekapcsolódó históriák sora, egy tabló, amelynek ha a háta mögé nézünk, történetek, emberi sorsok tűnnek elő a XX. század és a XXI. század pedagógiatörténetéből, művelődéstörténetéből. Mondhatni folytatásos regény, amelynek

előzményei a Báthory Zoltán által írt *Maratoni sereg* és a Trencsényi László tollából megjelent *Jorgosz közlegény jelentései a 38. kilométerről*.

Kezdjük a végén... Merre tart ma Jorgosz közlegény, aki a győztes csata hírére viszi? A kérdés, hogy a maratoni út végéhez ért, vagy lesz-e alkalma még maratoni távokat futni, a kanyarokkal, zsákutcákkal teli utakon, a kitaposott és ki nem taposott ösvényeken, sugárutakon?

Trencsényi László Maratoni Csapatának története befejeződött-e az 1990-es években? Milyen hatással volt a felnövekvő nemzedékre, milyen felnőtteket nevelt az a reformpedagógia, amely diskurzusainak középpontjában a talán mind máig feloldhatatlan vita folyt a modernizáció és/vagy restauráció kérdéskörében. Kívülállóként úgy érzékelem, hogy a vitának a pedagógus szakmán belül nyilvánvalóan létjogosultsága van, számunkra azonban mindkét irányzat képviselőit jellemzi a jobbító szándék, az eredményes, gyerekközpontú iskola eszménye.

A kötet írásain végigfutó gondolat az „új kihívás – újítás” fogalompárosa. Kik és hogyan képviseltek a változtatást, a kihívásokra adott válaszokat. Nemzedékről nemzedékre visszatérő dilemmák és megoldási javaslatok fogalmazódnak meg a szakemberek munkásságában. Közös nevezőjük: a „merre tovább?” Mint Jorgosz közlegény, aki keresi a talán legrövidebb, a legeredményesebben célba érő utat. Persze számtalan az útelágazás. És még több a környezetből érkező sűgás, segítség, elkötelezni vágyás, vagy az éppen aktuálpolitika által kiterjeszteni, elterjeszteni kívánó szándék, s eközben talán elvesző, átalakuló, leegyszerűsödő lényeg.

* A könyvbemutató szövege elhangzott a Felnőtt Tanulók Hetén – A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus (MMIKL), a Magyar Pedagógiai Társaság (MPT), a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége (MSZOSZ) és együttműködő partnereik rendezvényén –, a 2011. október 18-án, kedden 13.30-tól megtartott Könyvbemutatók délutánján.

Persze Jorgosz közlegény autonóm, saját tapasztalatain, tudásán keresztül ad választ ezekre a választásokra. Az utak sokfélék, nincsen egyedülítő megoldás. A pedagógia jeles képviselőinek is ki kellett taposniuk azt a sajátos utakat, amelyek alapján iskolát teremtettek, műhelyeket hoztak létre a településeken és a módszertani intézményekben, vitatkoztak és érveltek. Meggyőzték egymást és kérelmelhetetlenül kiengesztelhetetlenek voltak egymással szemben.

Így utólag persze mondhatjuk – nagyon egyszerűen –, hogy nem is értjük a kiengesztelhetetlenséget. Hiszen törekvéseikben, embereszményükben több a közös, mint az, ami elválasztotta/elválasztja őket egymástól. Ezt mi magunk is, nap mint nap tapasztaljuk, saját szakmánkban a közművelődésben.

Trencsényi László kérdéseket is megfogalmaz, amelyekre sok esetben az eltelt idő adja majd meg a választ: Ki mikor hagyta abba? Ki mikor lépett be? Kik maradtak ki? Kérdések, amelyeket nem csak pedagógiatörténeti, de politikatörténeti, szociológiatörténeti, művelődéstörténeti szempontból is elemezni kell.

A felszínen azokról a meghatározó személyiségekről beszélünk, akik fémmjeltek az egyes gondolkodásokat, újításokat. Most ebben a kötetben nem lehetett szó azoknak a pedagógusoknak, népművelőknek a maratoni hadáról, akik követők, az egyes módszerek finomítói, a mindennapi gyakorlatban alkalmazók voltak, egészen a legkisebb településekig.

A kitérő olyan családi vonatkozás, amit még gyerekként tapasztaltam meg nagyszüleim falujában. Édesanyám testvérei pedagógusok voltak, s mindketten elkötelezettek a művészeti nevelés mellett. Egyikük zenetanárként, a Kodály módszer alkalmazva kórust vezetett, versenyeket nyert és adott örömet, sikerélményt tanulóinak, akik közül mind a mai napig többen a felnőttkorban énekelnek. A másik testvér a színjátszás iránt kötelezte el magát, és tette ünneppé a faluban a bemutatókat, de bevonta a szülőket is a közös munkába, jelmezt varrtak, díszletet készítettek – többek között az én nagyapám is. Közös izgalom, közös várakozás, közös munka és együttes eredmény volt minden alkalom.

Amiért jelentkeztem a könyv bemutatására, az az, hogy a kötet lehetőséget biztosít egy társzakkával, a közművelődéssel való kapcsolat megismertetésére, a közös múlt egy szeletének feltárására.

Az újítások sorában természetes volt az összekapcsolódás, az együttműködés. A közös mun-

ka szép példája az iskolai rendszerű és az iskolai rendszeren kívüli nevelőmunkának, illetve az egyedi utak, kezdeményezések, kutatások során kialakított értékek kölcsönös alkalmazásának. Számos esetben feloldva az iskolai rendszeren belüli és az iskolai rendszeren kívüli lehetőségeket az egységes módszertanban.

A kapcsolat részben kézenfekvő. Karácsony Sándor a debreceni egyetemi műhely meghatározó személyisége volt. Az ő tanítványa, Durkó Mátyás szervezte meg az első népművelés szakos képzést a felsőoktatásban. Éppen Karácsony Sándor hatására, aki nemcsak a gyerekek tanításában, de a felnőttek képzésében is úttörő szerepet játszott teoretikusként és gyakorlati nevelőként. Eszménye az *embernevelés* volt, függetlenül attól, hogy ki hány évesen ül az iskolapadban, fog könyvet vagy ceruzát a kezébe. A Karácsony Sándori örökség összekötő kapocs lehet a társadalmi kihívásokra választ kereső és lehetőségeket felkínáló pedagógia, közművelődés és andragógia egymást feltételező, kiegészítő és együttműködő kapcsolatrendszerében.

Ki ne ismerné például az olvasótábor mozgalmat, a báb- és színjátszás pedagógiai alkalmazásait, a táncház mozgalmat, a kórus mozgalmat, mint a zenei nevelés meghatározó elemét, a népzenei nevelést, a drámapedagógiát, a játszóházakat, legújabbán pedig a közösségfejlesztést.

A művészeti nevelés szükségességét felismerő szakemberek könnyen tudtak és tudnak napjainkban is segítő kezet nyújtani egymásnak. Az Egész Életen át Tartó Tanulás-t úgy határozzuk meg, mint tanulási, társadalmi fejlődést elősegítő programot, amelyben a közösségi alkotásnak mind a felnövekvő, mind pedig a felnőttek tanulásában, ismeretszerzésében – a közösségi kompetenciák fejlesztésében – meghatározó szerepük van. Úgy gondolom, hogy ma Magyarországon még számtalan, kiaknázatlan lehetőség van az iskola, a szülők, a gyerekek és a településfejlesztés lehetőségei kapcsolatai között, amelyek programja éppen a pedagógusok és a közművelődési szakemberek együttes munkájával formálódik.

Fontos említést tenni ebben a kapcsolatban az általános művelődési központokról is, melyek közös műhelyei voltak az innovációnak. Az ott dolgozó, meghatározó szakembereket mindkét szakma a sajátjai között is elismerte.

Mindenek napjainkig meghatározó műhelye a Corvin tér 8., a mai Magyar Művelődési Intézet székháza, s megkerülhetetlen munkatársai az Intézetben és annak jogelődeiben.

A kérdés a folytatás: Az újító mozgalmak mindig a társadalmi kihívásokra adtak választ, amelyek számos esetben az informális csatornákon indultak el. Megvalósulásukhoz, fennmaradásukhoz szükség volt a szakmai, a helyi és a nagypolitikai összekacsintásokra.

Milyen kihívások vannak napjainkban? Megfogalmazódnak-e cselekvésre ösztönző erőként a helyi kezdeményezések? Az ún. személyzeti politikán kívül megjelenik-e a politikai elégedettség? Létezik-e társadalmi kontroll? A politikai váltótársadalomban dolgozó szakembernek milyen garanciái vannak, vagy a helyi kiszolgáltatottság csak a túlélésre van ösztönző hatással?

Na és persze a tartalom... A folyamatos átszervezésekben élő szakemberek számára az igazolást az indikátorok, a mutatószámok és a gazdasági

hatékonyságban való gondolkodás, az adminisztráció szükségessége jelenti. Kérdés, hogy emellett a tartalomért való aggódás, a közösségek fontossága, milyen hangsúlyt kap? Hogy a kísérletező, az újító embernek milyen szerep jut? Megtaláljuk-e az arányokat az indikátorok és minőségi tartalom között? Kérdések sora, de a legfontosabb, hogy mikor tudjuk elkezdni? Mikor lesz olyan felelős szakmai és politikai gondolkodás, amely az *embernevelést* tűzi a zászlajára, és bátorítást, biztatást ad?

Optimista emberként csak azt mondhatom, hogy vannak előttünk olyan példák, amelyek segítenek. Ha Jorgosz közlegényre gondolok, megtalálja a célt és a hozzávezető utat.

(Trencsényi László: *A maratoni sereg*, Önkonet Kiadó, Budapest, 2011.)

